

Eneide IV, 584-705
La morte di Didone

Metro:
esametro

- Et iam prima novo spargebat lumine terras
 585 Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
 Regina e speculis ut primam albescere lucem
 vidit et aequatis classem procedere velis,
 litoraue et vacuos sensit sine remige portus,
 terque quaterque manu pectus percussa decorum
 590 flaventisque abscissa comas “Pro Iuppiter! Ibit
 hic,” ait “et nostris inluserit advena regnis?
 Non arma expedient totaque ex urbe sequentur,
 diripientque rates alii navalibus? Ite,
 ferte citi flammis, date tela, impellite remos!
 595 Quid loquor? Aut ubi sum? Quae mentem insania mutat?
 Infelix Dido, nunc te facta impia tangunt?
 Tum decuit, cum sceptras dabas. En dextra fidesque,
 quem secum patrios aiunt portare penatis,
 quem subiisse umeris confectum aetate parentem!
 600 Non potui abreptum divellere corpus et undis
 spargere? Non socios, non ipsum absumere ferro
 Ascanium patriisque epulandum ponere mensis?
 Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Fuisset:
 quem metui moritura? Faces in castra tulissem
 605 implessemque foros flammis natumque patremque
 cum genere exstinxem, memet super ipsa dedissem.
 Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras,
 tuque harum interpretis curarum et conscia Iuno,
 nocturnisque Hecate triviis ululata per urbes
 610 et Dirae ultrices et di morientis Elissae,
 accipite haec, meritumque malis advertite numen
 et nostras audite preces. Si tangere portus
 infandum caput ac terris adnare necesse est,
 et sic fata Iovis poscunt, hic terminus haeret,
 615 at bello audacis populi vexatus et armis,
 finibus extorris, complexu avulsus Iuli
 auxilium impleret videatque indigna suorum
 funera; nec, cum se sub leges pacis iniquae
 tradiderit, regno aut optata luce fruatur,
 620 sed cadat ante diem mediaque inhumatus harena.
 Haec precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo.
 Tum vos, o Tyrii, stirpem et genus omne futurum
 exercete odiis, cinerique haec mittite nostro
 munera. Nullus amor populis nec foedera sunt.
 625 Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor
 qui face Dardanos ferroque sequare colonos,

- nunc, olim, quocumque dabunt se tempore vires.
Litora litoribus contraria, fluctibus undas
imprecor, arma armis: pugnent ipsique nepotesque”.
- 630 Haec ait, et partis animum versabat in omnis,
invisam quaerens quam primum abrumpere lucem.
Tum breviter Barcen nutricem adfata Sychaei,
namque suam patria antiqua cinis ater habebat:
“Annam, cara mihi nutrix, huc siste sororem:
- 635 dic corpus properet fluviali spargere lympha,
et pecudes secum et monstrata piacula ducat.
Sic veniat, tuque ipsa pia tege tempora vitta.
Sacra Iovi Stygio, quae rite incepta paravi,
perficere est animus finemque imponere curis
- 640 Dardaniique rogam capitis permittere flammae”.
Sic ait. Illa gradum studio celebrabat anili.
At trepida et coeptis immanibus effera Dido
sanguineam volvens aciem, maculisque trementis
interfusa genas et pallida morte futura,
- 645 interiora domus inrumpit limina et altos
conscendit furibunda rogos ensemque recludit
Dardanium, non hos quaesitum munus in usus.
Hic, postquam Iliacas vestis notumque cubile
conspexit, paulum lacrimis et mente morata
- 650 incubuitque toro dixitque novissima verba:
“Dulces exuviae, dum fata deusque sinebat,
accipite hanc animam meque his exsolve curis.
Vixi et quem dederat cursum Fortuna peregi,
et nunc magna mei sub terras ibit imago.
- 655 Urbem praeclaram statui, mea moenia vidi,
ulta virum poenas inimico a fratre recepi,
felix, heu nimium felix, si litora tantum
numquam Dardaniae tetigissent nostra carinae”.
Dixit, et os impressa toro “Moriemur inultae,
660 sed moriamur” ait. “Sic, sic iuvat ire sub umbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus, et nostrae secum ferat omina mortis”.
Dixerat, atque illam media inter talia ferro
conlapsam aspiciunt comites, ensemque cruore
- 665 spumantem sparsasque manus. It clamor ad alta
atria: concussam bacchatur Fama per urbem.
Lamentis gemituque et femineo ululatu
tectis fremunt, resonat magnis plangoribus aether,
non aliter quam si immissis ruat hostibus omnis
- 670 Karthago aut antiqua Tyros, flammaeque furentes
culmina perque hominum volvuntur perque deorum.
Audiit exanimis trepidoque exterrita cursu
unguibus ora soror foedans et pectora pugnis

- per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
 675 “Hoc illud, germana, fuit? Me fraude petebas?
 Hoc rogas iste mihi, hoc ignes araeque parabant?
 Quid primum deserta querar? Comitemne sororem
 sprevisti moriens? Eadem me ad fata vocasses,
 idem ambas ferro dolor atque eadem hora tulisset.
 680 His etiam struxi manibus patriosque vocavi
 voce deos, sic te ut posita, crudelis, abessem?
 Exstincti te meque, soror, populumque patresque
 Sidonios urbemque tuam. Date, vulnera lymphis
 abluam et, extremus si quis super halitus errat,
 685 ore legam”. Sic fata gradus evaserat altos,
 semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
 cum gemitu atque atros siccabat veste cruores.
 Illa gravis oculos conata attollere rursus
 deficit; infixum stridit sub pectore vulnus.
 690 Ter sese attollens cubitoque adnixa levavit,
 ter revoluta toro est oculisque errantibus alto
 quaesivit caelo lucem ingemuitque reperta.
 Tum Iuno omnipotens longum miserata dolorem
 difficilisque obitus Irim demisit Olympo
 695 quae luctantem animam nexosque resolveret artus.
 Nam quia nec fato merita nec morte peribat,
 sed misera ante diem subitoque accensa furore,
 nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
 abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco.
 700 Ergo Iris croceis per caelum roscida pennis
 mille trahens varios adverso sole colores
 devolat et supra caput astitit. “Hunc ego Diti
 sacrum iussa fero teque isto corpore solvo”:
 sic ait et dextra crinem secat, omnis et una
 705 dilapsus calor atque in ventos vita recessit.